

The Impact of Virtual Social Networks on Students' Academic Performance in the Kurdistan Region of Iraq

Bilal Mohammad PhD Student in Communication Sciences,
Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Ali Asghar Kia * Professor, Department of Journalism, Allameh
Tabataba'i University, Tehran, Iran

Hadi Khaniki Professor, Department of Social Communication
Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran,
Iran

Abstract

Virtual social networks have emerged as a significant factor influencing students' academic performance, fostering deep interactions among students, professors, and peers. As one of the most prominent global communication tools, these platforms play a vital role in education. This study examines the effects of virtual social networks on students' academic performance in the Kurdistan Region of Iraq, focusing on their role in facilitating collaboration, information exchange, and learning engagement. This research adopts an applied (practical) objective and a descriptive-correlational design, utilizing a survey method for data collection. The study population includes undergraduate, master's, and doctoral students across universities in the Kurdistan Region. Using Cochran's sample size formula, a representative sample of 384 participants was selected. Data was gathered through a researcher-developed questionnaire comprising 83 questions, validated via content (face) validity and tested for reliability through a pilot study (pre-test). The findings aim to provide insights into how virtual social networks contribute to—or hinder—academic success, offering recommendations for educators and policymakers in

* Corresponding Author: keya@atu.ac.ir

How to Cite: Mohammad, B., Kia, A. A., Khaniki, H. (2025). The Impact of Virtual Social Networks on Students' Academic Performance in the Kurdistan Region of Iraq, *Journal of New Media Studies*, 10(40), 1-30. DOI: 10.22054/nms.2025.80612.1729

Accepted: 9/27/2024

Revised: 8/18/2024

Received: 6/29/2024

ISSN: 2538-2209

eISSN: 2476-6550

the region. The data collected through the researcher-developed questionnaire were analyzed using SPSS software, with Cronbach's alpha coefficient confirming the reliability of the instrument. The sample was selected through a multi-stage cluster sampling method to ensure representativeness. The results revealed that several variables significantly influence students' academic performance in the Kurdistan Region of Iraq: frequency of social network use; media addiction; marital status; media content consumption; and socioeconomic background. Notably, media addiction exhibited the strongest impact, with a regression coefficient of 0.299, indicating its substantial role in shaping academic outcomes. Conversely, religion had the weakest association, showing a regression coefficient of 0.030, suggesting minimal direct influence on academic performance in this context.

Extended Abstract:

Introduction

In an era when modern higher education benefits from blended learning and uses many facilities to improve students' academic performance, the use of social networks in higher education cannot be ignored as an important tool for accelerating blended learning. Therefore, we must examine this new phenomenon's impact on teaching and learning to utilize its benefits. Just as scientific development can be mapped through citations in written sources, communication patterns and academic progress in virtual environments can similarly be traced through social networks.

Virtual social networks have transformed how researchers access scientific resources, conduct research, exchange findings, and engage in scientific activities. This transformation necessitates evaluating these networks' impact on scholarly behavior. Indeed, modern virtual networks represent one of the key factors influencing students' academic performance today. In our current era, knowledge and technology are inextricably linked - one cannot be easily attained without the other.

The divergent perspectives on virtual networks' effects reveal a lack of comprehensive understanding about their functions, with interpretations varying significantly based on individual viewpoints.

Opponents typically focus on pathological aspects and cultural resistance in their studies, while proponents emphasize the networks' technological potential and audience-oriented benefits to clarify their nature. Like all media introduced to student communities, virtual networks present both positive and negative functions - neglecting either aspect may harm students. This study therefore examines virtual networks' impact on academic performance in the Kurdistan Region of Iraq.

Materials and Methods

This applied quantitative study employed a survey methodology. The target population comprised 9,600 undergraduate, graduate, and doctoral students in Iraq's Kurdistan Region. Using Cochran's formula, a representative sample of 384 participants was determined. Given the population size and distribution, data were collected through multi-stage cluster sampling. The research instrument was a structured questionnaire containing variables measured at nominal, ordinal, and interval levels. Reliability was confirmed through a pilot test, with all variables achieving Cronbach's alpha coefficients above .90.

Data analysis was performed using SPSS software.

Findings

Given the nominal nature of gender and marital status variables, the Kendall's tau-b correlation coefficient was employed to examine their relationship with academic performance, while Pearson's r tested ordinal and interval-level variables. The analysis revealed significant correlations between academic performance and media addiction, trust in media, relationship quality, media content type, socioeconomic status, age, and marital status ($p < .05$). However, no significant relationships were found between academic performance and internet connectivity status, social network usage frequency, gender, ethnicity, or religion among students in the Kurdistan Region of Iraq.

The final regression model (algebraic method) for students' academic performance in Iraq's Kurdistan Region incorporated these independent variables: social network usage frequency, media addiction, media trust, academic media content, entertainment media content, and contextual variables (gender, age, marital status,

ethnicity, religion type, and socioeconomic status). Interpretation of coefficients relied on standardized beta values (β), which quantify each predictor's relative contribution to academic performance while controlling for other variables in the model. The beta coefficients enable direct comparison of effect sizes across all predictors, revealing their differential impacts on the dependent variable.

The standardized beta coefficients enable comparison of each variable's relative contribution, revealing that social network usage frequency, media addiction, marital status, media content consumption, and socioeconomic status significantly impact academic performance ($p < 0.05$), thereby confirming their hypothesized relationships. Notably, media addiction demonstrated the strongest effect ($\beta = 0.299$), while religion showed the weakest association ($\beta = 0.030$).

Discussion and Conclusion

The analysis revealed non-significant differences in academic performance across gender, age, ethnicity, religion, and media trust variables ($p > 0.05$). However, significant relationships emerged with social network usage frequency, media addiction, media trust, marital status, media content consumption, and socioeconomic status ($p < 0.05$). The results indicate a significant negative impact ($\beta = -0.299$), suggesting that excessive engagement with virtual social networks reduces study time and correlates with academic performance decline among students in the Kurdistan Region of Iraq.

The study revealed distinct patterns in students' trust toward different media content types, with the highest trust levels observed for: (1) scientific, (2) medical, (3) economic, (4) sports, (5) social, and (6) political content. Importantly, despite potential drawbacks, virtual social networks demonstrate significant educational utility when used appropriately. These platforms enable instructors to share course materials through dedicated channels, allowing students 24/7 access to learning resources. Furthermore, they facilitate efficient assignment submission, eliminating printing costs and reducing turnaround times while maintaining academic quality in Iraq's Kurdistan Region.

Based on research findings, several solutions can address the

threats posed by social networks. One major threat is excessive time spent online, which reduces study time and leads to academic failure. Effective countermeasures include:

١. Teaching students time management skills
٢. Implementing proper regulations for scientific use of social networks
٣. Developing educational programs about cyberspace's role and proper usage
٤. Organizing workshops conducted by psychologists and cyberspace experts

These measures can help students use social networks more appropriately while benefiting from their educational potential.

Keywords: Academic Performance; Kurdistan Region of Iraq; Media Addiction; Media Trust; Social Networks.

نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق

دانشجوی دکتری، گروه علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی،
تهران، ایران

بیلال محمد

استاد، گروه روزنامه نگاری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

علی اصغر کیا *

استاد، گروه علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

هادی خانیکی

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تبیین نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق می‌باشد. پژوهش حاضر از جنبه هدف از نوع پژوهش‌های کاربردی و ازلحاظ ماهیت توصیفی - همبستگی می‌باشد که با استفاده از روش پیمایش انجام شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل دانشجویان مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری اقلیم کردستان عراق می‌باشد. حجم نمونه پژوهش با استفاده از فرمول حجم نمونه کوکران ۳۸۴ نفر محاسبه گردید و ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخته و مشتمل بر ۸۳ سؤال می‌باشد که اعتبار آن به ترتیب با استفاده از روش اعتبار محتوایی (صوری) و پایایی آن نیز با استفاده از پیش آزمون و ضریب آلفای کرباخ مناسب ارزیابی گردید و با استفاده از روش نمونه گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای گردآوری شده و با نرم افزار SPSS تحلیل شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که تأثیر متغیرهای میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی، اعتیاد به رسانه، وضع تأهل، محتوای رسانه و پایگاه اجتماعی/اقتصادی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان معنی دار است. همچنین متغیر اعتیاد به رسانه با ضریب رگرسیونی ۰/۲۹۹ دارای بالاترین ضریب رگرسیونی و متغیر مذهب (دین) با ضریب ۰/۰۳۰ دارای ضعیف‌ترین ضریب رگرسیونی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق می‌باشند.

کلیدواژه‌ها: اعتماد به رسانه، اعتیاد به رسانه، اقلیم کردستان عراق، شبکه‌های اجتماعی، عملکرد تحصیلی.

مقدمه

امروز با توجه به پیچیده شدن فرایند توسعه و پیشرفت، نیاز به آگاهی و دانش هر لحظه بیشتر شده است و تصور دسترسی به جامعه‌ای پیشرفته بدون سرمایه‌گذاری آموزشی امری محال است. در این راستا آموزش عالی یکی از نهادهای مهم است که با توجه به وظیفه خطیر پرورش افراد اجتماع، مسئولیت عظیمی در غنی شدن هر چه بیشتر سرمایه‌های علمی و معنوی جامعه بر عهده دارد. نیروهای پرورش یافته توسط آموزش عالی، باید در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و علمی ایفای نقش کنند. بنابراین هر چه که یک کشور به آموزش عالی خود بها دهد و آن را غنی تر سازد به بیراهه نرفته، بلکه رشد و شکوفایی جامعه را تضمین می‌کند (Bembich, 2019: ۴۹).

یکی از هدف‌های آموزش عالی، بالابردن سطح توانایی‌های دانشجویان است که به صورت عملکرد تحصیلی عنوان می‌شود. عملکرد تحصیلی به معنای نتیجه و ثمر تلاش فرد در رابطه با فعالیت‌های آموزش رسمی بوده و در واقع همه کوشش‌های نظام آموزشی معطوف به این پدیده هست. «عملکرد تحصیلی به عنوان برون‌داد نظام آموزشی از عوامل متعددی تأثیر می‌پذیرد» (Lester, Leonard & Mathias, 2013). تبیین و توضیح عملکرد تحصیلی و تحقیق پیرامون عوامل مربوط به موفقیت تحصیلی، مهم‌ترین موضوع در آموزش و تحصیلی دانشجویان و یک پیش‌بینی کننده مهم از عملکرد دانشجویان در سطوح بالاتر تحصیلی است. لذا می‌توان گفت یکی از اهداف عمده آموزش عالی، ارتقاء عملکرد تحصیلی دانشجویان است و همه بر آن‌اند تا عوامل مؤثر بر آن را شناسایی و هر یک از عوامل را طوری تنظیم کنند تا دانشجویان به رشد و یادگیری بیشتر دست یابند.

در دوره‌ای که آموزش عالی نوین از یادگیری تلفیقی، بهره می‌برد و از امکانات و منابع زیادی برای آسان ساختن یادگیری و بهبود عملکرد تحصیلی دانشجویان در زمینه‌های گوناگون درسی و تحصیلی کمک می‌گیرد، نمی‌توان از به کارگیری شبکه‌های اجتماعی در امر آموزش عالی به عنوان یکی از ابزارهای مهم و اثربخش در تسریع و تسهیل یادگیری

تلفیقی چشم‌پوشی کرد. لذا شایسته است تأثیر این پدیده نو بر تدریس و یادگیری بررسی شود تا اثرات مطلوب آن در امر آموزش مورد استفاده قرار گیرد. می‌توان گفت همان‌گونه که از طریق استادهای منابع مکتوب، ساختار توسعه علم یک موضوع یا یک کشور و غیره قابل ترسیم است، از طریق شبکه‌های اجتماعی مجازی نیز می‌توان الگوهای ارتباطی و توسعه علم در محیط مجازی را شناسایی و ترسیم کرد، همچنین شبکه‌های اجتماعی مجازی، بسیاری از روش‌های پژوهشگران برای دسترسی به منابع علمی، شیوه انجام پژوهش، تبادل و انتشار یافته‌ها و به‌طور کلی فعالیت‌های علمی را تغییر داده است، به همین دلیل، اکنون ضرورتی برای ارزیابی تأثیر و امکانات شبکه‌های اجتماعی مجازی در رفتارهای علمی به وجود می‌آید.

امروزه آموزش از راه دور به عنوان وسیله اصلی آموزش به‌طور چشمگیری در سطح دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی در حال گسترش است و هم‌زمان با آن رشد مشارکت در شبکه‌های اجتماعی نیز در دانشگاه‌ها افزایش یافته است (جعفرپور مرزونی و همکاران، ۱۴۰۲: ۴۲۷). در عرصه‌ی آموزش می‌توان با اثرپذیری از این ظرفیت جدید، تحولات سودمندی را در ارکان و اجزاء مربوط رقم زد که لازمه‌ی این امر تحقیق و بررسی بیشتر برای شناخت وجوه گوناگون، اعم از فرصت‌ها یا تهدیدهای ناشی از کاربرد این فناوری است.

نیازهای جامعه امروزی به استفاده از اینترنت در کنار فواید آن، احتمال بروز برخی از آسیب‌های فردی و اجتماعی از قبیل استفاده آسیب‌زا از آن را بخصوص در بین جوانان و دانشجویان افزایش داده است (متحدین و همکاران، ۱۴۰۲: ۸۶). لذا می‌توان گفت یکی از عواملی که امروزه عملکرد تحصیلی دانشجویان را تحت تأثیر قرار داده است، وجود شبکه‌های مجازی و مدرن عصر اخیر است چرا که در عصر ما دانش و فناوری با یکدیگر هم مسیر شده‌اند و نمی‌توان یکی از این دو را بدون دیگری به راحتی به دست آورد. فضای مجازی با منابع و امکانات شگفت‌انگیز و عظیمی که در زمینه علم و دانش در اختیار دانشجویان قرار می‌دهد با ویژگی‌هایی چون بی‌زمانی، بی‌مکانی و تعاملی بودن و....

قابلیت‌های زیادی در زمینه آموزش و تعلیم و تربیت در اختیار آنان قرار می‌دهد. اصطلاحاتی چون کلاس بدون دیوار، مدارس هوشمند، دانشگاه مجازی و... اشاره به نوع جدید و شاید غیرمعمول از آموزش الکترونیک دارد که در مقابل آموزش سنتی و معمول امروزه در حال جایگزینی در سیستم‌های آموزش کشورهای مختلف است که بر روی کلیه جوانب زندگی دانشجویان، از جمله میزان مطالعه و عملکرد تحصیلی آن‌ها، تأثیر مستقیم دارد.

دانشجویان می‌توانند ایده‌های نوآورانه خود را از این طریق ساده‌تر به اشتراک بگذارند و نظرات دیگران را نسبت به آن دریافت کرده و آن را پرورانند. در تحقیقات اخیر که بر روی استفاده از نرم‌افزارهای اجتماعی در آموزش عالی صورت گرفته، روشن شده است که به کارگیری نرم‌افزارهای شبکه‌های اجتماعی اهداف آموزشی چون ابداع راه‌های جدید برای یادگیری، دادن کنترل به دانشجویان، ارائه مهارت‌های قابل انتقال، حمایت از آموزش همکاران به یکدیگر، افزایش یادگیری سازنده، ایجاد هویت دیجیتالی و پرورش تعامل اجتماعی را به ارمغان آورده است (درویش، ۱۳۹۶: ۳).

اختلاف‌نظرهایی که در خصوص تأثیرات این شبکه‌ها وجود دارد نشانگر این است که از کارکردهای این فضا شناخت جامعی به عمل نیامده و افراد مختلف با توجه به دیدگاه خویش برای وبسایت‌های اجتماعی، نقش‌ها و کارکردهای متعدد و بسیار متفاوتی را قائل شده‌اند. مطالعات مخالفان استفاده از فضای شبکه‌های مجازی، بیشتر جنبه‌ی آسیب‌شناسانه و مقاومت فرهنگی را در بر می‌گیرد و در مقابل، پژوهش‌های موافقان با تأکید بر پتانسیل‌های فناورانه و مخاطب‌محور شبکه‌ها در جهت ابهام‌زدایی از شبکه‌های مذکور صورت می‌گیرد. به عبارتی دیگر می‌توان گفت ظهور هر رسانه‌ای در جامعه دانشجویان، کارکردهای مثبت و منفی را به همراه دارد که چشم‌پوشی از هر کدام می‌تواند آسیب جدی را متوجه جامعه دانشجویان کند. شبکه‌های مجازی نیز از این امر مستثنی نیستند؛ بر همین اساس، پژوهش حاضر باهدف بررسی و تجزیه و تحلیل نقش شبکه‌های مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان می‌پردازد، متأسفانه باوجود پژوهش‌های

فراوانی که در این زمینه صورت گرفته اما مطالعه جدی و روشمندی در کشور عراق صورت نگرفته است.

با توجه به توضیحات فوق، تحقیق حاضر در پی آن است که با کندوکاو در این موضوع، به این سؤال اصلی پاسخ دهد که نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق چگونه است؟

چارچوب نظری پژوهش

در پژوهش حاضر به صورت تلفیقی از نظریه جامعه شبکه‌ای کاستلز، نظریه استفاده و رضامندی کاتز، نظریه نشر نوآوری و نظریه سازنده گرایی اجتماعی به عنوان نظریه‌های اصلی در چارچوب نظری پژوهش استفاده شده است.

نظریه جامعه شبکه‌ای

جامعه شبکه‌ای را می‌توان شکلی از جامعه تعریف کرد که به گونه‌ای فزاینده، روابط خود را در شبکه‌های رسانه‌ای سامان می‌دهد؛ شبکه‌هایی که به تدریج جایگزین شبکه‌های اجتماعی ارتباطات رودررو می‌شوند یا آن‌ها را تکمیل می‌کنند. این بدان معنی است که شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌ای در حال شکل دادن به «شیوه سازمان‌دهی» اصلی و «ساختارهای» بسیار مهم جامعه مدرن هستند. این شبکه‌ها تمام واحدها و قسمت‌های این صورت‌بندی (افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها) را به طور روزافزونی به هم متصل می‌کنند. بر این اساس می‌توان استنباط کرد که در جامعه شبکه‌ای، شبکه‌های اجتماعی مجازی با ارائه قابلیت‌ها و امکانات فراوان از جمله تعاملات دوسویه فارغ از محدودیت‌های مکانی و زمانی، موجب شده‌اند افراد زیادی به استفاده از آن‌ها ترغیب شوند و در اثر استفاده از شبکه‌های مذکور، ارتباطات چهره به چهره و تعاملات دنیای واقعی‌شان کاهش یابد که این امر یعنی جایگزینی روابط شبکه‌ای به جای ارتباطات رودررو، بر ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها تأثیر گذار بوده است که سلامت روانی افراد نیز از جمله حوزه‌های تأثیرپذیر از این فضا می‌باشد.

نظریه استفاده و رضامندی در ارتباطات

این نظریه توسط کاتز (بیشتر برگرفته از نظریه مازلو) ارائه شده است، ضمن فعال انگاشتن مخاطب، بر نیازها و انگیزه‌های وی در استفاده از رسانه‌ها تأکید می‌کند و بر آن است که ارزش‌ها، علایق و نقش اجتماعی مخاطبان مهم است و مردم بر اساس این عوامل، آنچه را می‌خواهند ببینند و بشنوند، انتخاب می‌کنند. پرسش اساسی نظریه استفاده و رضامندی این است که چرا مردم از رسانه‌ها استفاده می‌کنند و آن‌ها را برای چه منظوری به کار می‌گیرند. فرض اصلی نظریه استفاده و رضامندی این است که افراد مخاطب، کم‌وبیش به صورت فعال، به دنبال محتوایی هستند که بیشترین رضایت را برای آن‌ها فراهم سازد. میزان این رضایت بستگی به نیازها و علایق فرد دارد. به بیانی دیگر، این نظریه علت اصلی استفاده دانشجویان از رسانه‌ای خاص را با دلایل کارکردی توضیح می‌دهد و برای مخاطبان نیازهایی را متصور می‌شود که افراد برای رفع آن به رسانه‌ها روی می‌آورند. حال اگر چنانچه رسانه موردنظر بتواند نیازهای فرد را به خوبی رفع کند و بین محتوای رسانه‌ای و نیاز فرد همخوانی وجود داشته باشد منجر به رضایت مخاطب خواهد شد. بر اساس نظریه استفاده و رضامندی می‌توان استنباط کرد که افراد بر اساس نیازها، انگیزه و علایق شخصی خود به عضویت شبکه‌های اجتماعی مجازی درمی‌آیند و در صورتی که شبکه اجتماعی مورد استفاده دانشجو در رفع نیازهای وی مؤثر باشد موجب رضایت دانشجو می‌شود.

نظریه نشر نوآوری

همچنین در بعد انتخاب نوع شبکه‌های اجتماعی مجازی و میزان استفاده از آن‌ها به نظریه نشر نوآوری (آی دی تی) رجوع شد. بر اساس این نظریه پذیرش یا رد نوآوری، به آگاهی^۱ مصرف‌کنندگان از نوآوری بستگی دارد (Yu & Tao, ۲۰۲۰). نوآوری، ایده، روش یا موضوعی است که از نظر یک فرد یا واحد پذیرش، نوین تلقی می‌شود. در مقابل، نشر فرآیندی است که طی آن، یک نوآوری از طریق مجراهای مشخص، در طول زمان به اعضای نظام اجتماعی منتقل می‌شود (ویندال و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۱۲). در این نظریه،

^۱ Consciousness

فرض بر این است که نرخ پذیرش با توجه به برداشت افراد از خصلت‌های یک نوآوری که به ویژگی‌های یک نوآوری معروف است، تعیین می‌شود (سورین و تانکار، ۱۳۸۸: ۳۱۲). ویژگی‌های نوآوری در نظریه‌ی نشر عبارت‌اند از:

مزیت نسبی: میزان درک فرد از بهتر بودن نوآوری نسبت به ایده‌ی قبلی که نوآوری می‌خواهد جانشین آن شود.

سازگاری: میزان برداشت فرد از هماهنگی نوآوری با ارزش‌های موجود، تجربه‌های گذشته و نیازهای اوست. سازگاری بیشتر، به‌طور معمول با نرخ پذیرش بالاتر همراه است.

پیچیدگی: میزان درک فرد از دشواری یادگیری به کار بردن نوآوری و استفاده از آن آزمون‌پذیری: امکان بررسی و آزمون نوآوری

قابلیت رؤیت: میزان قابل رؤیت بودن نتایج نوآوری برای دیگران (سورین و تانکار، ۱۳۸۸: ۳۱۳).

وقتی مکاتب رفتارگرایی، شناخت‌گرایی و سازنده‌گرایی را به‌دقت موردبررسی قرار دهیم، هم‌پوشانی زیادی در اصول و عقاید آن‌ها آشکار می‌شود. طراحی مطالب یادگیری می‌تواند شامل هر سه دیدگاه باشد. استراتژی‌های رفتارگرایان می‌تواند برای آموختن (چه چیزی واقعیات)، استراتژی‌های شناخت‌گرایان می‌تواند برای آموخته چگونه (پردازش و قواعد کلی) و استراتژی‌های سازه‌گرایان می‌تواند برای آموختن «چرا» (سطح بالاتر تفکر که مفهوم شخصی و یادگیری زمینه‌ای را ارتقا می‌بخشد) باشد (بابا، ۲۱: ۱۳۸۹).

سازنده‌گرایی اجتماعی

در حمایت از ساخت دانش، تئوری سازنده‌گرایی اجتماعی ذکر کرده که توسعه شناختی از طریق تعامل اجتماعی و به اشتراک گذاری دانشی با دیگران روی می‌دهد. تعامل با دیگران در قالب چت، بحث و اشتراک‌گذاری با دیگران روی می‌دهد. شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان وسیله‌ای برای ارتباط با مرییان، یادگیرندگان و کارشناسان در نظر گرفته شده است.

شبکه‌های اجتماعی بر اساس نظریه سازنده‌گرایی اجتماعی به‌عنوان ابزاری برای

افزایش ساخت دانشی دانشجویان طراحی شده است. در این فرآیند تعاملی میان یادگیرندگان، استادان و کارشناسان با تجربه‌تر برقرار است. در مورد یادگیرندگان که قادر به ساخت دانش نیستند. شبکه‌های اجتماعی همچون یک نردبان عمل می‌کند. علاوه بر این، شبکه‌های اجتماعی قادر به تحریک نیازهای شناختی و فراشناختی می‌باشند. شبکه‌های اجتماعی همچنین کارکرد مهمی در حمایت از پیشرفت ساخت دانش دانشجویان دارد. ساخت دانش بر نقش دانشجویان تأکید می‌کند و معلمان، اساتید و کارشناسان از شبکه‌های اجتماعی برای ساخت دانش استفاده می‌کنند.

چهارچوب مفهومی سازنده‌گرایی در حمایت از ساخت دانش دانشجویان در یادگیری مشارکتی معتقد است که فرآیند یادگیری به یادگیرنده بستگی دارد. ساخت دانش در نتیجه اتصال دانشجویان به دانش دانشجویان قبلی ایجاد می‌شود. نظریه سازنده‌گرایی شناختی بیان می‌کند که تجربه جدید با ایجاد درگیری و تضاد شناختی باعث می‌شود که یادگیرندگان برای انطباق با این تجربه جدید وارد روند جذب یا شبیه‌سازی شوند یا درصدد تلاش برای انطباق با این تجربه جدید برآیند. یادگیرندگان با از دست دادن تعادل شناختی و تلاش برای انطباق و دستیابی به تعادل شناختی از طریق یادگیری مشارکتی توسط سایت‌های اجتماعی مورد حمایت قرار می‌گیرند. نظریه سازنده‌گرایی ویگوتسکی به تعامل اجتماعی، به اشتراک‌گذاری و بحث و گفتگو با دیگران برای ساخت دانش دانشجویان معتقد است. این فعالیت‌ها موجب افزایش ساخت و ساز دانش می‌گردد و موجب تقویت دانشجویان در بحث و گفتگو، به اشتراک‌گذاری دانش و کار گروهی می‌شود. دانشجویان همچنین می‌توانند دانششان را با دوستان، استادان و کارشناسان به اشتراک بگذارند. سازنده‌گرایی اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی هر دو در طراحی مدل آموزشی مبتنی بر کانال‌های ارتباطی همچون وبگاه برای بحث و گفتگو و به اشتراک‌گذاری دانسته‌ها بین دوستان به جهت ارسال سؤالات و ارتباط با کارشناسان مورد استفاده می‌تواند قرار می‌گیرد. در حمایت از ساخت دانش با استفاده از روش یادگیری مشارکتی، نظریه سازنده‌گرایی اجتماعی بیان می‌کند که پتانسیل رشد شناختی از

طریق تعاملات اجتماعی و به اشتراک گذاری دانش با دیگران به دست می‌آید. شبکه‌های اجتماعی به عنوان ابزاری برای ارتباط بین یادگیرندگان، معلمان، کارشناسان مورد استفاده قرار می‌گیرد.

پیشینه تجربی پژوهش

نتایج پژوهش تایسر و دیگران^۲ (۲۰۱۹) نشان داد که بین معدل دانشجویان و استفاده آن‌ها از شبکه‌های اجتماعی ارتباط وجود دارد. یافته‌های جالب توجه این بود که بسیاری از پاسخ‌دهندگان از سایت‌های شبکه‌های اجتماعی مجازی برای دریافت اطلاعات در رابطه با دانشگاه خود استفاده می‌کنند و به‌طور پیوسته دانشگاه خود را در شبکه‌های اجتماعی مجازی رصد می‌کنند. با این حال، بسیاری از آن‌ها تشویق شده‌اند تا گروه‌های مطالعه‌ای آنلاین شکل دهند. همچنین مشخص شد که دانشجویان به استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی برای اهداف اجتماعی بیشتر از اهداف دانشگاهی تمایل دارند.

نتایج پژوهش ربانی و دیگران^۳ (۲۰۱۸) نشان داد که ۶۰ درصد از مردان پاسخگو، از وب سایت‌ها برای کسب اطلاع و آگاهی استفاده می‌کنند. دانشجویان فارغ‌التحصیل یا در حال تحصیل نیز از شبکه‌های اجتماعی برای گذران فراغت و سرگرمی استفاده می‌کنند. نتایج نشان می‌دهد که برخی از افراد از وب سایت‌های شبکه‌های اجتماعی برای روابط اجتماعی استفاده می‌کنند. در نتیجه، تنها تعداد اندکی از پاسخگویان از وب سایت‌های شبکه‌های اجتماعی برای یادگیری دروس و ارتباط با اساتید و تحقق اهداف تحصیلی و آموزشی استفاده می‌کنند.

بال و دیگران^۴ (۲۰۱۷) در پژوهش خود در این راستا به این نتیجه رسیدند که استفاده از رسانه‌های جمعی مانند فیس‌بوک اثر چشمگیری در یادگیری مفاهیم مرتبط با رشته بازاریابی داشته است. علاوه بر این دانشجویان مذکور اذعان داشتند که روش مزبور (استفاده از رسانه‌های جمعی در یادگیری) درک و دانش آن‌ها را در خصوص اینکه

^۲Tayser and et al

^۳Rabbani and et al

^۴Bal and et al

نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق؛ محمد و همکاران | ۱۵

بازاریابی چگونه می‌تواند در جلب مشتری اثرگذار باشد، افزایش داده است؛ اما یکی از نتایج حائز اهمیت در تحقیق یادشده این است که در میان سایر شبکه‌های اجتماعی، میزان اثرگذاری اینستاگرام از دیدگاه دانشجویان بیشتر از اثرگذاری توئیتر بوده است.

نتایج پژوهش پاتریشیا و همکاران (۲۰۱۵) نشان داد که در مورد استفاده دانشگاهی، ۵۹٫۵ درصد از دانشجویان حداقل یا محدود از ICT استفاده می‌کردند، ۲۶٫۵ درصد از آن‌ها به میزان متوسط استفاده می‌کردند ۱۴٪ دانش‌آموزان بیش از حد از ICT برای مطالعات خود استفاده می‌کردند (بیش از ۴ ساعت در روز). با توجه به فعالیت‌های اوقات فراغت، میزان استفاده بیش از حد به ۱۸/۶٪ افزایش یافت. هیچ تفاوتی با جنس یا حوزه موضوعی وجود ندارد. معلوم شد که دانش‌آموزان جوان‌تر، استفاده از ICT بالاتر و استفاده از این بالاتر، عملکرد تحصیلی فقیرتر (هدف و ذهنی) و عدم اصلاح روان‌شناختی بیشتر است تعداد ساعت‌ها در روز استفاده از ICT به ۵ دسته تقسیم شد: «بدون استفاده» (صفر ساعت)، «استفاده کم» (کمتر از ۱ ساعت)، «استفاده محدود» (۱ تا ۲ ساعت)، «استفاده متوسط» (۲ تا ۴ ساعت) یا «استفاده بیش از حد» (بیش از ۴ ساعت در روز). به‌منظور نزدیک‌تر شدن به نوع استفاده، استفاده دانشگاهی از ICT نسبت به استفاده در اوقات فراغت متفاوت بود. اگرچه زنان برای اهداف دانشگاهی بیشتر از ICT استفاده می‌کردند، تفاوت جنسیتی مشاهده‌شده از لحاظ آماری معنی‌داری بود، اما با اندازه اثر ناچیز بود. با توجه به میزان استفاده از ICT برای اوقات فراغت، مشخص شد که ۵۰٪ از دانش‌آموزان استفاده محدودی از آن‌ها استفاده می‌کنند ۳۱/۳٪ استفاده متوسط و به ۱۸/۶٪ استفاده بیش از حد دارند. هیچ‌گونه تفاوت جنسیتی یافت نشد.

یافته‌های پژوهش لاوی و ساند (۲۰۱۵) حاکی از این است که حضور دوستان متقابل در کلاس دارای اثر مثبت و معنادار بر نمره آزمون زبان انگلیسی، ریاضی و عبری است؛ علاوه بر این، حضور دوستان غیر متقابل در کلاس تأثیر منفی بر نتایج یادگیری دانش‌آموزان دارد

پژوهش مورلی و پی لیوس^۲ (۲۰۱۵) نشان می‌دهد که اعضای جوان‌تر در یک شبکه اجتماعی به استفاده از رسانه‌های اجتماعی برای حمایت از یکدیگر علاقه‌مند هستند، در حالی که اعضای مسن‌تر بیشتر به استفاده از برنامه‌های کاربردی شبکه‌های اجتماعی تمایل دارند. استفاده از رسانه اجتماعی به‌طور قابل توجهی در میان دو جنس (مذکر و مؤنث) متفاوت است. ساختار شبکه‌های اجتماعی مجازی بیانگر این واقعیت است که آن‌ها برای انتشار اطلاعات و نوآوری‌ها و همکاری علمی مناسب هستند. نتایج نشان می‌دهد که سازمان علمی در اتخاذ رسانه‌های اجتماعی محافظه‌کار بوده است و به‌طور کلی در استفاده ابزاری از شبکه‌های اجتماعی مجازی برای پیشبرد همکاری‌های علمی نظر و دیدگاه بدبینانه‌ای دارد.

هم‌چنین یافته‌های پژوهش اندرو جی لانارتز^۳ (۲۰۱۵) نشان داد که رسانه‌های اجتماعی به‌طور فزاینده‌ای توسط مؤسسات آموزش عالی برای ارتباط با دانش‌آموزان باهدف برقراری ارتباط با دانش‌آموزان از طریق تکنولوژی که در حال حاضر در میزان قابل توجهی استفاده می‌کنند استفاده می‌شود. بااین حال، دستورالعمل‌ها و سیاست‌هایی که استراتژی مؤسسات و انتظارات استفاده از رسانه‌های اجتماعی را توصیف می‌کنند، با نرخ بسیار پایین‌تر از استفاده از رسانه‌های اجتماعی مورد استفاده قرار می‌گیرند. این قابلیت بالقوه برای کاهش اثربخشی رسانه‌های اجتماعی توسط مؤسسات آموزش عالی و ایجاد مانع در استفاده از رسانه‌های اجتماعی قبل از این که مزایا را حتی به‌طور کامل تحقق یابد. در این پژوهش تحقیقات کنونی در مورد دستورالعمل‌های استفاده از رسانه‌های اجتماعی در آموزش عالی بررسی خواهد شد، مسائل جاری را که از استفاده از شبکه‌های اجتماعی در آموزش عالی به ارمغان آورده است، شناسایی کرده و دستورالعمل‌های کلی را شرح می‌دهد که می‌تواند برای کمک به مؤسسات، می‌تواند از استفاده از رسانه‌های اجتماعی منجر شود.

^۲Murthy and p. Lewis

فرضیه‌های پژوهش

- به نظر می‌رسد بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق رابطه وجود دارد؟
- به نظر می‌رسد بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق رابطه وجود دارد؟
- به نظر می‌رسد بین میزان اعتماد به شبکه‌های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق رابطه وجود دارد؟
- به نظر می‌رسد بین محتوای شبکه‌های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق رابطه وجود دارد؟
- به نظر می‌رسد بین شبکه‌های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق برحسب متغیرهای زمینه‌ای (جنس، سن، تحصیلات، وضع تأهل، قومیت، نوع مذهب، پایگاه اجتماعی/اقتصادی) رابطه وجود دارد؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از جنبه هدف، از نوع پژوهش‌های کاربردی است و نوع پژوهش مبتنی بر پارادایم کمی و تکنیک استفاده‌شده برای گردآوری اطلاعات و داده‌ها پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش شامل دانشجویان مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری در اقلیم کردستان عراق است که تعداد آن‌ها برابر با ۹۶۰۰ نفر می‌باشد. حجم نمونه پژوهش با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر محاسبه گردید. با رویکرد به گستردگی و همچنین وسعت جامعه آماری از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای برای گردآوری داده استفاده گردید. ابزار گردآوری داده‌ها شامل پرسشنامه تستی است که با متغیرهایی در سطوح سنجش اسمی-ترتیبی و فاصله‌ای تنظیم شده است. به‌منظور بررسی پایایی ابزار پژوهش از پیش‌آزمون استفاده شد که ضریب آلفای کرونباخ همگی متغیرها، بالای ۰/۷۰ و مناسب ارزیابی گردید. همچنین اعتبار ابزار پژوهش نیز با استفاده از تکنیک اعتبار محتوایی (صوری) و استفاده از دیدگاه خبرگان تأیید شد و درنهایت داده‌های پژوهش با

استفاده از و با استفاده از نرم‌افزار spss تحلیل شد.

یافته‌های توصیفی پژوهش

- با رویکرد به داده‌های پژوهش ۴۶/۱ درصد از پاسخ‌دهندگان مرد و ۵۲/۶ درصد زن بودند.
- میزان سن ۲۰/۱ درصد از افراد نمونه ۲۰ سال و کمتر، ۶۶/۴ درصد در گروه ۲۱ تا ۳۰ سال، ۸/۱ درصد در گروه سنی ۳۱ تا ۴۰ سال، ۰/۸ درصد ۴۱ الی ۵۰ سال سن دارند
- ۲۹/۹ درصد از پاسخگویان کاردانی، ۶۱/۵ درصد کارشناسی و ۰/۸ درصد دکتری بوده‌اند.
- ۷۴/۳ درصد از پاسخ‌دهندگان دانشجوی، ۱/۶ درصد کارمند، ۰/۳ درصد طراح، ۵/۷ درصد دارای شغل آزاد، ۰/۳۸ درصد نویسنده، ۲/۱ درصد خواننده و ۰/۵ درصد روزنامه‌نگار می‌باشند.

جدول ۱. میانگین (از ۵ نمره) اعتماد و استفاده از شبکه‌های اجتماعی

نام شبکه اجتماعی	میانگین استفاده روزانه	میزان اعتماد به شبکه اجتماعی	استفاده علمی-آموزشی
واتس‌آپ WhatsApp	۳/۹۳	۳/۳۴	۳/۱۳
اینستاگرام Instagram	۴/۲۰	۳/۵۸	۳/۶۱
تیک‌تاک TikTok	۲/۹۴	۲/۶۳	۲/۷۳
تلگرام Telegram	۴/۱۴	۳/۸۹	۳/۸۳
از فیس‌بوک Facebook	۴/۳۳	۳/۹۶	۴/۰۱
پین‌تراست Pinterest	۳/۴۵	۳/۳۵	۳/۱۱
از اسنپ‌چت SnapChat	۳/۹۶	۳/۰۲	۲/۹۳
توییتر Twitter	۳/۵۴	۳/۸۹	۳/۵۳
گوگل میت Google Meet	۳/۷۰	۳/۷۶	۳/۴۴
زوم Zoom	۳/۲۵	۳/۲۴	۳/۲۴
یوتیوب (YouTube)	۴/۴۱	۳/۹۳	۴/۱۲

نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق؛ محمد و همکاران | ۱۹

طبق جدول فوق بالاترین میانگین (۴/۴۱) مربوط به استفاده از شبکه اجتماعی یوتیوب^۷ پس از آن فیس‌بوک^۸ با میانگین (۴/۳۳) می‌باشد و کمترین میانگین (۲/۹۴) مربوط به شبکه اجتماعی تیک‌تاک^۹ می‌باشد.

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود بالاترین میانگین اعتماد به شبکه‌های اجتماعی مجازی مربوط به شبکه اجتماعی فیس‌بوک با میانگین (۳/۹۶) و کمترین میانگین (۲/۶۳) مربوط به تیک‌تاک می‌باشد. همچنین بالاترین میزان اعتماد به محتواهای شبکه‌های اجتماعی مربوط به مطالب و اطلاعات علمی با میانگین ۴/۲۹ و کمترین اعتماد به محتواهای و مطالب سیاسی با میانگین ۳/۴۷ می‌باشد.

جدول ۲. میانگین اعتماد به انواع مطالب و محتوا در شبکه‌های مجازی

نوع مطالب و محتوا در شبکه‌های مجازی	میانگین (از ۵ نمره)
مطالب و اطلاعات علمی	۴/۲۹
مطالب و اطلاعات اقتصادی	۳/۸۶
مطالب و اطلاعات پزشکی	۳/۹۲
مطالب و اطلاعات اجتماعی	۳/۷۰
مطالب و اطلاعات سیاسی	۳/۴۷
مطالب و اطلاعات ورزشی	۳/۸۴

با توجه به یافته‌های پژوهش مطالب و اطلاعات علمی با میانگین (۴/۲۹) دارای بیشترین اعتماد و مطالب و محتوای سیاسی با میانگین (۳/۴۷) دارای کمترین میانگین اعتماد در بین دانشجویان اقلیم کردستان می‌باشد.

یافته‌های استنباطی

با توجه به اسمی بودن متغیرهای جنسیت و وضعیت تأهل برای بررسی همبستگی بین این متغیرها و عملکرد تحصیلی از ضریب همبستگی تاو-بی کندانال استفاده شده است. همچنین

^۷YouTube

^۸Facebook

^۹TikTok

دیگر متغیرهای و فرضیات پژوهش که در سطوح ترتیبی و فاصله‌ای هستند با ضریب همبستگی پیرسون مورد آزمون قرار گرفته‌اند.

جدول ۳. آزمون همبستگی فرضیات پژوهش

نتیجه آزمون	ضریب همبستگی	سطح معناداری (Sig)	فرضیه
رد	۰/۰۵۶	۰/۲۷۱	ارتباط بین وضعیت اتصال به اینترنت و عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق
رد	۰/۰۵۹	۰/۲۴۵	ارتباط بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق
تأیید	۰/۲۳۸	۰/۰۰۷	ارتباط بین میزان اعیاد به شبکه‌های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق
تأیید	۰/۲۵۷	۰/۰۰۰	ارتباط بین اعتماد به شبکه‌های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق
تأیید	۰/۳۳۳	۰/۰۲۲	ارتباط بین استفاده درسی از شبکه‌های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق
تأیید	۰/۲۳۰	۰/۰۴۵	ارتباط بین استفاده سرگرمی از شبکه‌های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق
تأیید	۰/۳۸۹	۰/۰۰۰	ارتباط بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی دانشجویان استفاده کننده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی آن‌ها
تأیید	۰/۲۱۴	۰/۰۰۰	ارتباط بین شبکه‌های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق بر حسب متغیر سن
رد	۰/۰۸۷	۰/۰۸۴	ارتباط بین شبکه‌های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق بر حسب متغیر جنسیت
تأیید	۰/۲۴۶	۰/۰۰۰	ارتباط بین شبکه‌های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق بر حسب متغیر تأهل
رد	۰/۰۷۱	۰/۱۶۳	ارتباط بین شبکه‌های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق بر حسب متغیر قومیت
رد	۰/۰۰۵	۰/۹۲۶	ارتباط بین شبکه‌های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق بر حسب متغیر دین

نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق؛ محمد و همکاران | ۲۱

با رویکرد به نتایج آزمون همبستگی مشخص می‌شود که ارتباط بین متغیرهای؛ اعتیاد به رسانه، اعتماد به رسانه رابطه، نوع محتوای رسانه، پایگاه اقتصادی اجتماعی، سن، وضعیت تأهل و عملکرد تحصیلی دانشجویان معنادار بوده اما بین متغیرهای وضعیت اتصال اینترنت، میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی، جنسیت، قومیت، دین و عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق ارتباط معناداری مشاهده نشد.

آزمون خودهمبستگی دورین - واتسن

به عبارتی، یکی از مفروضاتی که برای رگرسیون مدنظر قرار می‌گیرد، استقلال خطاها (تفاوت بین مقادیر واقعی و مقادیر پیش‌بینی شده توسط معادله رگرسیون) از یکدیگر می‌باشد. اگر فرضیه استقلال خطاها رد شود و خطاها با یکدیگر همبستگی داشته باشند، امکان استفاده از رگرسیون وجود ندارد. به منظور بررسی استقلال خطاها از هم از آزمون دورین - واتسن استفاده می‌شود (Cramer, 2011: 2016). برای بررسی این فرض، می‌توان به صورت شهودی از نمودار کردن توالی متغیر استفاده کرد. هرچند راه مطمئن تر استفاده از آزمون دورین واتسن می‌باشد. آماره دورین واتسن بین ۰ تا ۴ می‌باشد که اگر بین باقیمانده‌ها همبستگی متوالی وجود نداشته باشد، مقدار این آماره باید به ۲ نزدیک باشد و اگر به صفر نزدیک باشد نشان‌دهنده همبستگی مثبت و اگر به ۴ نزدیک باشد نشان‌دهنده همبستگی منفی است (Cramer, 2011: 2017). در مجموع اگر این آماره بین ۱/۵ تا ۲/۵ باشد، بین خطاها خودهمبستگی وجود ندارد و استفاده از آزمون رگرسیون مناسب می‌باشد. در جدول زیر نتایج آزمون دورین واتسن پژوهش قابل مشاهده می‌باشد.

جدول ۴. آزمون دورین - واتسن

Model	R	Durbin-Watson
۱	۰/۴۱۴	۱/۷۵۷

با توجه به نتایج حاصل از خروجی آزمون دورین - واتسن، میزان DW برابر با ۱/۷۵۷ می‌باشد. لذا فرض استقلال بین خطاها (عدم وجود خودهمبستگی) در فاصله بین ۱/۵ و ۲/۵

تأیید می‌گردد. به عبارتی بین خطاها هیچ گونه همبستگی وجود نداشته، در نتیجه می‌توان از آزمون رگرسیون استفاده نمود.

جدول ۵. آزمون رگرسیون چند متغیره

متغیرها	ضرایب استاندارد شده		ضرایب استاندارد شده (Beta)	T	sig
	ضریب (B)	خطای معیار			
قومیت	۱/۰۶۲	۱/۰۸۰	۰/۰۴۷	۰/۹۸۳	۰/۳۲۶
دین	۰/۷۸۰	۱/۲۵۹	۰/۰۳۰	۰/۶۲۰	۰/۵۳۶
جنسیت	۰/۶۸۱	۰/۵۶۲	۰/۰۶۰	۱/۲۱۲	۰/۲۲۶
سن	۰/۳۰۱	۰/۴۰۲	۰/۰۵۲	۰/۷۴۹	۰/۴۵۴
تأهل	۰/۸۱۹	۰/۶۶۱	۰/۱۸۷	۲/۷۵۱	۰/۰۰۶
میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی	۰/۱۹۱	۰/۰۳۹	۰/۲۲۷	۲/۳۳۶	۰/۰۲۰
اعتیاد به رسانه	۰/۲۰۴	۰/۰۳۲	۰/۲۹۰	۳/۲۹۴	۰/۰۰۰
اعتماد به رسانه	-۰/۱۰۵	۰/۰۶۰	-۰/۱۷۰	۱/۲۵۰	۰/۱۰۲
محتوای رسانه	۰/۱۹۸	۰/۰۵۰	۰/۲۴۵	۱/۳۰۲	۰/۰۰۴
پایگاه اقتصادی اجتماعی	۰/۲۳۴	۰/۰۲۷	۰/۲۷۷	۴/۹۶۲	۰/۰۰۰

بر طبق جدول ۵، نتایج رگرسیونی به روش جبری بین متغیرهای مستقل با متغیر عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق در مدل نهایی ارائه شده شامل متغیرهای مستقل میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی، اعتیاد به رسانه، اعتماد به رسانه، محتوای رسانه (درسی)، محتوای رسانه (سرگرمی) و متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، سن، وضع تأهل، قومیت، نوع مذهب، پایگاه اجتماعی/اقتصادی) می‌باشد. در اینجا، تفسیر ضرایب رگرسیونی بر اساس ضریب بتا انجام می‌گیرد، زیرا آماره بتا نشان‌دهنده ضریب رگرسیونی استاندارد شده هر یک از متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته پژوهش می‌باشد. لذا، می‌توانیم با استفاده از آن، سهم نسبی هر متغیر مستقل را مشخص نماییم. مقایسه متغیرها نشان می‌دهد که تأثیر متغیرهای؛ میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی، اعتیاد

۱ Beta

نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق؛ محمد و همکاران | ۲۳

به رسانه، وضع تأهل، محتوای رسانه و پایگاه اجتماعی/اقتصادی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان معنی دار است؛ بنابراین این فرضیات به اثبات می‌رسند. همچنین متغیر اعتیاد به رسانه با ضریب رگرسیونی ۰/۲۹۹ دارای بالاترین ضریب رگرسیونی و متغیر مذهب (دین) با ضریب ۰/۰۳۰ دارای ضعیف‌ترین ضریب رگرسیونی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق می‌باشند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش تبیین نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان اقلیم کردستان عراق بوده است. نتایج پژوهش نشان داد که تفاوت میانگین عملکرد تحصیلی دانشجویان برحسب جنسیت، سن، قومیت، دین و اعتیاد به رسانه معنادار نمی‌باشد؛ اما عملکرد تحصیلی دانشجویان برحسب میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی، اعتیاد به رسانه، اعتماد به رسانه، وضع تأهل، محتوای رسانه و پایگاه اجتماعی/اقتصادی معنادار می‌باشد. یکی از یافته‌های اصلی پژوهش تأثیر اعتیاد به رسانه بر عملکرد تحصیلی دانشجویان می‌باشد. اعتیاد به فضای مجازی و استفاده بیش از حد از شبکه‌های اجتماعی مجازی باعث کاهش زمان مطالعه می‌شود و افت تحصیلی را به دنبال دارد. نتایج این بخش از پژوهش با نتایج پژوهش نورمحمدی و همکاران (۱۳۹۷)، ویسی (۱۴۰۰) و متعالی و کریمی (۱۳۹۶) می‌باشد. نتایج این پژوهش‌ها نشان می‌دهد که استفاده از شبکه‌های اجتماعی باعث کاهش ساعات مطالعه می‌شود و کاهش ساعت مطالعه، افت تحصیلی دانشجویان را به دنبال دارد؛ اما این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های منوچهرآبادی و همکاران (۱۳۹۸) و رضایی و همکاران (۱۳۹۶) با یکدیگر مقادیر می‌باشد. این پژوهشگران به این نتیجه رسیدند که شبکه‌های اجتماعی بر یادگیری و آموزش تأثیرگذار نیست. این ناهمخوانی می‌تواند به دلیل تفاوت جامعه آماری مورد مطالعه (تفاوت دو کشور ایران و عراق) و چگونگی نوع استفاده‌ی افراد از شبکه‌های اجتماعی نیز باشد.

پژوهش قربانی و همکاران (۱۳۹۶) از طرفی با پژوهش‌های دسته‌ی اول همسو است و به این نتیجه رسیدند که شبکه‌های اجتماعی بر پژوهشگری و تکالیف تأثیر مثبت دارند و از

طرفی با پژوهش‌های دسته‌ی دوم همخوان است و به این نتیجه رسیدند که در ارتقاء نمرات و تمرکز تأثیر منفی می‌گذارد. پژوهش‌های دلشادی و همکاران (۱۳۹۵)، فیضی و همکاران (۱۳۹۶)، آریانی و همکاران (۱۳۹۵) با یکدیگر همسو بوده است و به این نتیجه رسیدند که بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و عملکرد تحصیلی ارتباط معناداری وجود ندارد و همچنین پژوهش‌های المیر و همکاران (۱۳۹۵) و پژوهش‌های رضوانی و عجم (۱۳۹۵) باهم همسو بوده است که نشان می‌دهد اگر به‌صورت هدفمند از شبکه‌های اجتماعی برای آموزش استفاده شود می‌تواند تأثیر مثبت داشته باشد.

از دیگر یافته‌های پژوهش میزان اعتماد دانشجویان به محتوای شبکه‌های اجتماعی مختلف بود که نشان داد که بالاترین میانگین اعتماد دانشجویان به محتوای رسانه به ترتیب به مطالب و اطلاعات علمی، مطالب و اطلاعات پزشکی، مطالب و اطلاعات اقتصادی، مطالب و اطلاعات ورزشی، مطالب و اطلاعات اجتماعی و مطالب و اطلاعات سیاسی می‌باشد.

البته شبکه‌های اجتماعی مجازی جدا از معایی که دارند، در صورت استفاده مناسب، در امر آموزش بسیار مفید بوده و می‌تواند باعث پیشرفت تحصیلی دانشجویان شوند؛ زیرا با استفاده از قابلیت‌های این شبکه‌ها، اساتید و معلمان می‌تواند مطالب درسی را در کانال‌ها و پیج‌های آموزشی قرار داده و دانشجویان بدون محدودیت و در زمان‌های مختلف از آن‌ها استفاده نمایند. همچنین دانشجویان می‌توانند تکالیف درسی خود را از طریق این شبکه‌ها با هزینه کمتر و در زمان کوتاه‌تر و بدون نیاز به چاپ در اختیار اساتید قرار دهند. این امر به‌ویژه در مواقع اضطراری همچون اپیدمی کرونا بسیار کاربردی و مفید بود. از دید صاحب‌نظران تعلیم و تربیت و طراحی آموزشی، آموزش بیش از ارائه اطلاعات است و هر رسانه آموزشی علاوه بر امکاناتی که دارد باید طراحی آموزشی متناسب با آن نیز صورت پذیرد. در این راستا مریل (۲۰۱۲) بیان می‌کند شبکه‌سازی اجتماعی که تعامل میان یادگیرندگان را ارتقاء دهد ولی به یادگیری کمک نکند، باعث اختلال در یادگیری می‌شود. با توجه پژوهش انجام‌شده نیز اگر از شبکه‌های اجتماعی به‌صورت هدفمند و

همراه با طراحی آموزشی مناسب برای مقاصد تربیتی و آموزشی استفاده شود این شبکه‌ها می‌توانند اثربخش باشند. در نهایت باید اشاره شود که اگر مراکز آموزشی و دانشجویان استفاده‌ی صحیح و هدفمندی از شبکه‌های اجتماعی نداشته باشند فرصت‌های این شبکه‌ها در نظر گرفته نمی‌شود و به یک آسیب تبدیل می‌شود. بهتر است این برنامه‌ریزی از نظام آموزش و پرورش شروع شود و طراحی مناسبی در ارتباط با استفاده اثربخش از فضای مجازی در آموزش و تعلیم و تربیت فراهم شود و این برنامه‌ها در مدارس و سال‌های پیش‌دستان مورد توجه قرار گیرد و مواردی از قبیل فضای مجازی و مزایا و معایب آن و چگونگی استفاده از آن در برنامه‌ها گنجانده شود تا از همان ابتدا افراد آموزش‌های لازم در این زمینه را ببینند. همچنین این عرصه جدید رو به گسترش نیاز به توجه پژوهشگران دارد و پیشنهاد می‌شود تجربه‌های موفق و ناموفق استادان و مدرسين در استفاده از شبکه‌های اجتماعی، چگونگی طراحی آموزشی مناسب در شبکه‌های اجتماعی و مؤلفه‌های تأثیرگذار بر اثربخشی شبکه‌های اجتماعی در یادگیری مورد توجه و پژوهش قرار گیرد.

با استناد به پژوهش‌ها و با توجه به تهدیداتی که شبکه‌های اجتماعی دارند می‌توان از راهکارهایی برای مقابله با تهدیدات استفاده کرد. از جمله تهدیدات فضای مجازی صرف زمان زیاد و کاهش مطالعه و در نتیجه افت تحصیلی است؛ دانستن و یادگیری مدیریت زمان در این زمینه مؤثر است. تهدیدات دیگر مثل دوری از خانواده و کاهش فعالیت‌های اجتماعی از مواردی است که برای پیشگیری از آن باید به صورت بنیادین باید مطالعاتی انجام شود و آموزش‌های لازم ارائه شود. همچنین طراحی مناسب محیط‌هایی یادگیری و دانشگاه و تشویق دانشجویان به فعالیت اجتماعی مثل فعالیت در انجمن‌های علمی از فعالیت‌هایی مؤثر در این زمینه است. تهدید دیگر اعتیاد به فضای مجازی است در این رابطه می‌توان استفاده را به جای قطع کامل و ناگهانی آرام آرام کم کرد و یا از مشاوران برای ترک وابستگی کمک گرفت. مطالعات مختلف در این زمینه حاکی از نقش عوامل هیجانی و راهبردهای تنظیم هیجانی در گرایش به رفتارهای آسیب‌زا و اعتیاد اینترنتی است

(یانگ و همکاران، ۲۰۲۳ به نقل از متحدین و همکاران، ۱۴۰۲) در این رابطه گارلند گزارش داده که افراد دارای رفتارهای اعتیادی نظیر استفاده آسیب‌زا از اینترنت نشانه‌هایی از راهبردهای تنظیم هیجان منفی و رفتار بین فردی مختل را از خود نشان می‌دهند. فرهنگ‌سازی مناسب برای استفاده از شبکه‌های اجتماعی برای اهداف علمی، حمایت برای ساخت برنامه‌های مناسب درباره‌ی نقش فضای مجازی و چگونگی استفاده از آن، برگزاری کارگاه‌های آموزشی درباره‌ی فضای مجازی توسط روانشناسان و متخصصان این زمینه از اقداماتی است که می‌تواند به استفاده مناسب‌تر از قابلیت‌های این شبکه‌ها منجر شود.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Bilal Mohammad

<https://orcid.org/0009-0008-8166-5114>

Ali Asghar Kia

<https://orcid.org/0000-0002-7162-0771>

Hadi Khaniki

<https://orcid.org/0009-0007-9500-7597>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- آریانی، ابراهیم، زاهدبابلان، عادل، معینی کیا، مهدی، خالق خواه علی، سروش، مصطفی و موسوی، طیب (۱۳۹۵). نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در توسعه قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان تحصیلات تکمیلی، *فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، دوره ۷، شماره ۲۹. doi.org/10.22054/qjsd.2016.7885
- جعفرپور مرزونی، زهرا، خورسندی طاسکوه، عبدالحی نژاد، علیرضا (۱۴۰۲). کارکردها و موانع استفاده از شبکه‌های اجتماعی در فرآیند مدیریت آموزشی، *فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین*، سال نهم، شماره ۳۳، ص ۴۲۵ تا ۴۵۴. doi.org/10.22054/qjsd.2016.7885
- دلشادی، زهرا، دلشادی، محمد، شفیعیان، زهرا و منصوریان، محمد (۱۳۹۵). بررسی وضعیت استفاده از شبکه‌های اجتماعی و ارتباط آن با وضعیت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه‌های شهر ایلام در سال ۱۳۹۳. *مجله‌ی راه‌آورد سلامت*، ۲(۲)، ۴۱-۴۹. doi.org/11.52211/edc.216.587452
- رضایی، راضیه، زارعی، فاطمه و طهرانی، هادی (۱۳۹۶). واکاوی به کارگیری شبکه‌های اجتماعی مجازی در یادگیری و آموزش از منظر استادان و دانشجویان شبکه‌های اجتماعی مجازی در آموزش. *نشریه پژوهش پرستاری*، ۱۳(۱)، ۹-۱. http://ijnr.ir/article-1-2029-fa.html
- رضوانی، ابوالقاسم و عجم، علی اکبر (۱۳۹۵). رابطه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با پیشرفت تحصیلی و اعتماد در روابط بین فردی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند. *مجله توسعه آموزش در علوم پزشکی*، ۹(۲۴)، ۲۳-۴۳. https://www.sid.ir/paper/219297/fa
- رضوانی، ابوالقاسم و عجم، علی اکبر (۱۳۹۸). بررسی ارتباط استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با درگیری تحصیلی و عملکرد تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند. *فصلنامه توسعه آموزش جندی‌شاپور*، ۱۰(۴)، ۳۶۲-۳۴۷. doi.org/10.22118/edc.2019.99570
- سورین، ورنر جوزف و تانکارد، جیمز (۱۳۸۸). *نظریه‌های ارتباطات*. ترجمه علیرضا دهقان. چاپ ششم. تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران.
- فیضی، حسین، محمدی، هیوا، رحمانی، مهیلا و احمدی، سید مجتبی (۱۳۹۶). بررسی ارتباط

- استفاده از شبکه‌های اجتماعی با عملکرد تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان. *نشریه راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۱۱(۳)، ۹۸-۱۰۴. doi.org/10.29252/edcbmj.11.03.12
- قربانی، مجید، برقی، عیسی و سهیلی، امین (۱۳۹۶). دیدگاه دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تبریز در رابطه با نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در پیشرفت تحصیلی آنان، *مجله پرستاری و مامایی*، دوره ۱۶، شماره ۲-۱، <http://unmf.umsu.ac.ir/article-1-۲۰۳۴۷۶-fa.html>
- مالمیر، مرتضی، زارع، محمد، فیض‌آبادی، نرگس و ساریخانی، راحله (۱۳۹۵). تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر پیشرفت تحصیلی و یادداری دانشجویان پرستاری در آموزش زبان انگلیسی. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۱۶(۱)، ۲۶۵-۲۷۲.
- متحدین، مهرنوش، درتاج، فریبا، قائمی، فاطمه و قربان جهرمی، رضا (۱۴۰۲). مدل علی استفاده آسیب‌زا از اینترنت بر اساس نیازهای بنیادین روان‌شناختی با واسطه‌گری راهبردهای تنظیم هیجان و مقابله اجتنابی، *فصلنامه مطالعات رسانه‌ها نوین*، دوره ۹، شماره ۳۴، صص ۷۹-۱۰۳. <https://doi.org/10.22054/nms.2023.70126.1462>
- میرزایی، مریم، رحیمی، صالح و مرادی، محمود (۱۳۹۵). بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی در تبادل علمی: مطالعه موردی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه رازی. *نشریه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۱۹(۱)، ۱۰۸-۱۳۰. https://lis.aqr-libjournal.ir/article_45325
- ویندال، سون، سیگنایزر، بنو و اولسون، جین (۱۳۸۷). کاربرد نظریه‌های ارتباطات. ترجمه علیرضا دهقان. چاپ دوم. انتشارات جامعه‌شناسان.

References

- Bembich, C. (2019). Social Network Learning Analytics: identification of students at risk of early school leaving. *ITALIAN JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH*, 174-186. DOI 10.7346/SIRD-۲۰۲۰۱۹-P176
- Lester, J., Leonard, J. B., & Mathias, D. (2013). Transfer student engagement: Blurring of social and academic engagement. *Community College Review*. 41(3), 202-222. <http://dx.doi.org/10.1177/00۹۱۵۵۲۱۱۳۴۹۶۱۴۱>

- Merrill, M. D. (2012). *First principles of instruction*. London: John Wiley & Sons publication.
- Yan, X., Gao, W., Yang, J., & Yuan, J. (2022). Emotion regulation choice in internet addiction: less reappraisal, lower frontal alpha asymmetry. *Clinical EEG and Neuroscience*, 53(4), 278-286.
- Yan, X., Gao, W., Yang, J., & Yuan, J. (2022). Emotion regulation choice in internet addiction: less reappraisal, lower frontal alpha asymmetry. *Clinical EEG and Neuroscience*, 53(4), 278-286.
- Yu, L. K., & Tao oinas, Y. Y. (2020). social networks and information systems: ongoing and future research streams. *Journal of AIS*. 61(11), ۸-۱۱. <http://dx.doi.org/10.17705/1jais.00222>.

References (In Persian)

- Ariani, Ebrahim, Zahed babolan, Adel, Moini Kia, Mehdi, Khaliq Khah, Ali, Soroush, Mustafa and Mousavi, Tayyebbeh (2015). The role of virtual social networks in the development of entrepreneurial capabilities of graduate students, *Quarterly Journal of Welfare and Social Development Planning*, Volume 7, Issue 29.
- Darvish, Hassan (2016). Investigating the role of social networks in scientific exchange: a case study of graduate students of Razi University. *Library and Information Journal*, 19(1), 108-130.
- Delshadi, Zahra, Delshadi, Mohammad, Shafiyan, Zahra and Mansoorian, Mohammad (2015). Investigating the use of social networks and its relationship with the academic status of university students in Ilam in ۲۰۱۳. *مجله علمی و پژوهشی دانشگاه ایلان*, ۲(۲), ۴۱-۴۹.
- Faizi, Hossein, Mohammadi, Hiva, Rahmani, Mahila and Ahmadi, Seyyed Mojtabi (2016). Investigating the relationship between the use of social networks and academic performance in Kurdistan University of Medical Sciences students. *Journal of Education Strategies in Medical Sciences*, 11(3), 98-104.
- Ghorbani, Majid, Barqi, Isa and Sohaili, Amin (2016). The point of view of nursing students of Tabriz University of Medical Sciences regarding the role of virtual social networks in their academic progress.
- Jafarpour Marzouni, Zahra, Khorsandi Taskoeh, Abdollahi Nejad, Alireza (2013). Functions and obstacles of using social networks in the educational management process, *Quarterly Journal of New Media Studies*, Year 9, Issue 33, pp. 425-454.
- Malmir, Morteza, Zare, Mohammad, Faizabadi, Narges and Sarikhani, Rahela (2015). The effect of virtual social networks on the academic progress and memory of nursing students in English language

education. *Iranian Journal of Education in Medical Sciences*, 16(1), ۲۶۵-۲۷۲.

- Mirzaei, Maryam, Rahimi, Saleh and Moradi, Mahmoud (2016). Investigating the role of social networks in scientific exchange: A case study of postgraduate students at Razi University. *Journal of Library and Information Science*, 19(1).
- Motaheddin, Mehrnoush, Dortaj, Fariba, Ghaemi, Fatemeh, and Ghorban Jahromi, Reza (2013). A causal model of harmful use of the Internet based on basic psychological needs mediated by emotion regulation and avoidance coping strategies, *Quarterly Journal of Modern Media Studies*, Volume 9, Issue 34, pp. 79-103.
- Rezaei, Razieh, Zareie, Fatemeh and Tehrani, Hadi (2016). Examining the use of virtual social networks in learning and teaching from the perspective of teachers and students of virtual social networks in education. *Journal of Nursing Research*, 13(1), 1-9.
- Rizvani, Abulqasem and Ajam, Ali Akbar (2015). The relationship between the use of virtual social networks with academic progress and trust in interpersonal relationships among students of Birjand University of Medical Sciences. *Journal of Education Development in Medical Sciences*, 9(24), 23-43.
- Rizvani, Abulqasem and Ajam, Ali Akbar (2018). Investigating the relationship between the use of virtual social networks and academic engagement and academic performance in students of Birjand University of Medical Sciences. *Jundishapour Educational Development Quarterly*, 10(4), 362-347.
- Sorin, Werner Joseph and Tankard, James (2008). *Communication theories*. Translated by Alireza Dehghan. Sixth edition. Tehran: Institute of Printing and Publishing, University of Tehran.
- Windall, Son, Signeiser, Benno and Olson, Jane (2007). *Application of communication theories*. Translated by Alireza Dehghan. second edition. Publications.

